

645. sz. Csurgói HONISMERETI STAKKÖR
 645. sz. MŰVE: 1970-71.

TART.: CSURGÓ KÜLTÉRÜLETI FÖLDRAZSI NEVEI

20 lap

FÖLDRAZSI MUTATÓ: CSURGÓ

STAKMUTATÓ: XXVIII, 1,

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

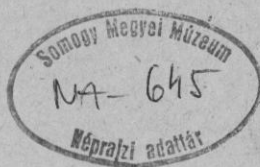

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRRA'S

ÁTVETVE AZ EGYSEGES IJK. 1915-ös TETELÉ ALÓL

1915

Csurgó külterületi földrajzi nevei

Adatgyűjtők:

A csurgói honismereti szakkör tagjai:

Witt Lászlóné htb.
Katona Józsefné technikus
Papp Imre tanár

1970 - 1971.

Melléklet:

1 db. külterületi színes térkép.

Készítette: Papp Imre.

1971.

1915

Csurgó külterületi földrajzi nevei.

Adatgyűjtők:

Witt Lászlóné háztartásbeli a csurgói nevek és mondák gyűjtője.
 Katona Józsefné technikus és Papp Imre általános iskolai tanár
 az alsoki és sarkadi nevek és mondák gyűjtői.

Forrásanyagok:

1. Sarkad község 1864-ik évi tagosítási térképének hiteles másolata, /Eredeti a Somogy megyei Levéltárban/.
2. Alsok község 1880-ban hitelesített tagosítási térképének hiteles másolata /Eredeti a Somogy megyei Levéltárban./
3. Csurgó, Alsok, Sarkad 1880-as években készített hiteles birtokrészletezési előrajzai, a hozzájuk tartozó birtokrészlet kimutatásokkal. /Csurgói Földhivataltól/.
4. Csurgó 1 : 10,000 méretarányos térképe, 1965. /Alsok, Sarkad, Csurgó határai együtt. Csurgói Földhivataltól./

Adatközlők:

Alsok és Sarkad határneveinek, mondáinak közlői:

- Idős Tóth János 70 éves nyug. tsz. tag Csurgó /Alsok/ Farkas J.u
 Lőczy Sándor 68 éves nyug.tsz.tag Csurgó /Alsok/ Farkas J.u.8.
 Kisgéczi Sándor 67 éves tsz.tag Csurgó /Alsok/ Farkas J.u.11.
 Szalai István 47 éves nyug.tsz. elnök Csurgó /Sarkad/Móricz Zs.
 u.40.
 özv.Szalai Jánosné 68 éves nyug.tsz. tag Csurgó /Sarkad/Móricz
 Zs. u.40.
 Zakócs Sándor 66 éves nyug. tsz. tag Csurgó /Sarkad/ Bem.u.26.
 Berkes Mihály 95 éves nyug. tsz. tag Csurgó /Alsok/ Arany J.u.41

Csurgó határneveinek, mondáinak közlői:

- Varga István 57 éves tsz. tag Csurgó Rákóczi u. 5.
 Ritecz Józsefné 75 éves nyug. tsz. tag Csurgó, Rákóczi u.5.
 Peti Peterdi Jánosné 60 éves nyug.tsz.tag Csurgó Nagyváthy u.43
 özv.Marics Istvánné 81 éves nyug.tsz. tag Csurgó Basakuti u.31.
 Fekete István 76 éves nyug. tsz. tag, Csurgó, Basakuti u.31.
 özv.Marics Jánosné nyug.tsz. tag 82 éves, Csurgó, Basakuti u.31.

Szerkesztette:

Papp Imre ált. iskolai tanár csurgói Honismereti Szakkör vezetője /Csurgó, Virág u.5./

Gyűjtés időpontja: 1970.október - 1971.május 30.

T á j é k o z t a t ó   m e g j e g y z é s .

A mai Csurgó község külterületi határa éppen úgy, mint a belterülete Csurgó, Alsok, Csurgósarkad /röviden csak Sarkad/ egykor egymástól elkülönült határaiból alakult ki.

A külterületi földrajzi nevek gyűjtésénél alapdokumentumként az 1880-as években készült birtokrendezési előrajzokat, illetve azok kimutatásait tekintettük. Éppen ezért a három község terület egymástól a névszótári részben is külön fejezetekként szerepel.

Az egyes határrészek, dűlők neveit a birtokrendezési kimutatás sorrendjében és annak eredeti betűjeleivel vettük címszóként. A forrásanyagokként feltüntetett egyéb térképeken és az adatközlők által nyert újabb vagy más változatú neveket a címszó után írtuk, s aláhúzással jelöltük /ugyancsak aláhúzással jelöltük a mondák közt jelölt neveket is./.

A nevekhez fűződő mondákat értelmező magyarázatokat az alsoki és a sarkadi anyagnál legtöbb esetben pontos idézéssel közöltük, mivel egy-egy adatközlőnél, vagy több adatközlőnél is előbb volt a hagyomány, azt meggyőzőbben állították.

A csurgói határrész monda és magyarázat szövegrészeit sajnos nem tudtuk pontosan idézni, csak töredékekből állíthattuk össze. A csurgói lakosság a városiasodás már korábban megkezdődött hatásai következtében kevésbé őrzi szájhagyományait, mint a község déli részében lakó Alsokiak és Sarkadiak.

Csurgó, 1971. évi június hó 16. napján.

Papp Imre

Csurgó külterületi földrajzi nevei.

- A** Óváros :
- B** Ujváros:
Részletesebben lásd Csurgó belterületi földrajzi neveinek leírásában.
- C** Temetői-dűlő:
Nevét az északnyugati szomszédságában lévő Óvárosi temetőről kapta. A nép a dűlőn belül több részt különböztetett meg egymástól. Így: 1. Pap dűlő, vagy Csonka dűlő-nek egyaránt nevezik a katolikus és a református egyházak papjai által használt földterületeket. A temető miatt az eredeti határrész megcsönkítésével annak északkeleti csücskére került.
2. Hosszúföld-nek is nevezik a dűlőrész felső részét.
3. Kertekalja: az alsó része. Ezen belül van a Zsidótemető és a Pedagógus földek.
- D** Sárgáti dűlő:
A Sárgáti árok, másnéven Sárgáttyai árokról illetve a sárga földről kapta a nevét. Ezen belül is kettő különböző nevű terület van:
1. Poletár mező, az északnyugati részen,
2. Hermán lap északkeleti részen.
- E** Kunki tsuts:
Kunki csucs, Kunki csucs-nak is nevezik.
Allítólag régen, valami Kenki nevezetű családé volt. Itt a közelben akasztották fel a környék utolsó betyárját, Kulupácsot. A közelében lévő kutat, illetve hidat Kulupács kutnak, illetve Kulupács hidnak nevezik.
- F** Alsóhomoki táblák:
Tőle északra van a Középső homoki tábla, majd azon túl a Felsőhomoki tábla. Csak dűlőutak választják el őket. Homokos tala-
jukról kapták nevüket. Az Alsóhomoki táblának kettő része van:
1. Homokájó. Itt homokot ástak építkezések céljára.
2. Cseri dűlő, ami Cser pusztához tartozott. /Cserpuszta jelenleg is egy család által lakott./
- G** Középső homoki tábla:
A csurgói homokos határrész középső része.
Szabadi földnek nevezik. A szájhagyomány szerint a 18-ik század közepén egy Cserti nevezetű család kapta Festetics gróftól jutalmul, mert megmentette életét az ellene felzendült jobbágyoktól. Mindaddig birtokolták míg fiu utódjuk volt. Később vissza-
került a grófi birtokba.
- H** Ketske hid:
Kecskehát-nak ismert. Dombos terület. Régi öregek azt mondják, hogy olyan görbe, mint a kecske háta. Mások szerint pedig régen ezen a részen sok kecskerágító nőtt, sőt még ma is nő. /Kecske-
rágító egy bokofféleség/.

- I** Nyires:
Ezen a területen csak a nyirfa szerette a talajt. Másféle fa nem is található itt.
- J** Homoki erdő:
Népi nevén: Kishomoki erdő, homokos talaju, erdős határrész. Innen is hordták építkezéshez homokot. A leglapályosabb részét Asszonytónak nevezték. Ezen a részen, nagyon régen kenderáztatók voltak. Mivel a kenderáztatást kizárólag az asszonyok végezték, mint a többi kenderrel való munkát is, ezért kapta a nevét. Ma is így ismerik a helyet, bár az áztatók eltűntek, de a talajvíz még mindig nagyon magasan van.
- K** Felsőhomoki táblák:
A homokos határrész északi része. Legszegényebb, sovány talaju. Poletár-nak nevezik. Szegény, kisparasztoké volt, a Nagyatádi Szabó István féle földreform idején osztották ki.
- L** Petefüzi:
Petefüzi dűlő neve az öregek feltételezése szerint Pete, vagy Peti nevezetű család nevéhez fűződik. Régen az egész terület füzes volt, csak később került felszántásra. Több kisebb dűlőrészből tevődik össze:
1. Csicskármező. Valamikor a Csicskár családé volt.
2. Rétföld: Az a füvesen maradt terület, amely a szántó végében ma kaszálónak van használva.
3. Traktusi dűlő, vagy Traktusi földek.
A Petefüzi részt a Csurgóiak a berekben lévő, az Alsokiakkal közös rétjükért cserében kapták. A közös réten mindig veszedtek, ezért a gróf a berekben a Csurgóiak részét elvette és ahelyett a Petefüzi dűlőt mérette ki nekik. Az elvett Berki réteket Remetének nevezték. /Ez nagyon valószínűnek tűnik, de ennek ellenére a Remete határnévvel az alsoki határban nem találkozunk. Adatgyűjtők./
- M** Cseke erdő:
Cseke pusztáról, Cseke majorról kapta a nevét. Ma szántóföld. Régen erdőség volt. Tőle nyugatra a Csurgó és Iharos közötti ugynevezett Csekei út tulsó oldalán ma is nagy kiterjedésű erdőség van, amely a csurgónagymartoni határhoz tartozik. A Csekei major 1945-ig lakott volt. A földreform után elnéptelenedett, épületeit lebontották. Helyén ma téglatornyelék, pár gyümölcsfa és egy elhagyatott kut található. Az országuttól körülbelül 150-200 méterre van keletre. A csurgói uradalomhoz tartozott.
- N** Csekei keleti táblák:
Csurgó és Iharosberény közötti országút keleti oldalán. Az 1945-ös földreform előtt Cseke pusztához tartozott, mint a csurgói uradalom része. Szántó.
- O** Téglaszini dűlő:
A Felső Csurgóiak egykori tégláégető helye. A jelenszázad elején is folyt itt még tégláégetés. Az uradalom volt a tulajdonosa.
Gyaloguti mezőnek is nevezik. A területen régóta átvezető gyalogutról, amely Felsőcsurgóról Zrinyitelep, a Szentai erdőbe lévő Kaszópusztá irányában, Somogyszob, Segesd felé vezet.
- P.** Kenderföld:
Kis parcellákból álló dűlő, nagyon sokan osztozkodtak rajta.

Itt volt kendertermelésre megfelelő jó talaj. Régen mindenki termelt kendert.

Q Téglaszini legelő.

Téglaégetésre alkalmas talaju, egyébként birkalegeltetésre használt terület volt. Itt is volt téglaégető. A 20-as évek előtti teljes dűlő déli része ma belterület, Hunyadi utca.

R Berka akóli legelő:

Birka legelő volt, felső részén egy nagy birkaakollal, még dűledező állapotában is sokáig fennállt. /1945. után bontották el/. A vasuttól délre lévő része 1945-től belterület lett, a legelő közepén lévő egykori hársfás földút helyén van ma például a Hársfa utca. A földosztás után Csurgón először itt kezdődött meg az építkezés, elsősorban a volt majori cselédek és felső-csurgói mezőgazdasági proletárok által.

S Csekei nyugati táblák:

Csurgó- Iharos közötti országút az ugynevezett Csekei ut nyugati oldalán. Ez is Csekemajorhoz tartozott, mint a csurgói uradalom része.

T Ómág

Ómági dombnak is nevezik. Nagyon régen almáskertek voltak itt. Altitól már a törökök idejében is termeltek itt almát. A régi öregek az almát ómának mondták. Nálunk már ritkán, de Csurgónagymarton és Porrog vidékén még ma is általános az "óma" kifejezés. /óma-ómaág = alma-almaág./

U Máriás kut

Máriáskuti dűlő. A Máriás kutról kapta a nevét, amely lényegében egy természetes forrás. Kétféleképpen mesélik legendáját: 1. IV-ik Béla a tatárok elől menekülve a forrásnál megpihent, hálát adott Máriának, hogy még talál nyugodt helyet Magyarországon ahol pihenhetett és szomját olthatta. Ekkor a víz fölé hajolva, ott megjeleni látta Mária képét.

2. Az ország elhagyására készülő IV. Béla és kísérete ehhez a helyhez érve nagyon megszomjazott. Mivel kutat nem találtak a közelben, Béla király kardját leszurta a domb aljába és annak helyén fakadt fel a ma is folyó forrás vize.

Csurgónagymarton irányából Csurgó felé folyó patak is erről a forrásból kapta a Máriás patak nevet. Ugyanez a patak a község melletti szakaszain Tejgyári, Lengyári, s még délebbre Nagyárok néven is emlegetett.

A Máriás kuti mező nyugati szegélye a patak völgyével érintkezik, amelyen még ma is nagyon vízenyős réteket találunk, így nem lehetetlen, hogy századokkal korábban egy kard leszúrásával is lehetett vizet fakasztani.

V Öreghegy:

Öreghögy. Része: Kópio és a Dékán.

Nagyon régen az egész terület erdőség volt. Az erdő parcellákra volt felosztva. A léniák közötti területeket németesen numerával jelölték, számozták. Az első dűlője 65 családé volt. Ahányan akkor óvárosban voltak. A kiirtott erdő helyére nemes szőlőt ültettek, amely később kipusztult, helyébe a mai szőlőfajták kerültek. Az Öreghegyben találjuk az első dűlő mentén a Csalogányt. Ez egy egyemeletes présház az 1940-es években mulatóhely volt. Beljebb a Májhoffer hegyet, amelyen a jómódu Májhoffer Üdön gabonakereskedő egyemeletes tornyos présháza állt.

X Ujhegy:
Ujhögy. Az Öreghegynél később került irtásra, illetve szőlővel való beültetésre. Területén Csurgó, Alsók, Szenta, Nagymarton és Porrogszentkirály osztozkodott.

Kökényes: Az Ujhegy délnyugati csücskén lévő országut menti területen van ma is egy lakott tanya, amely korábban Kökényes puszta, Kökényesi erdősházként volt ismert. Vannak, akik Kökényesi csárdáról is beszélnek. Ma autóbusz megálló van előtte.

Y Aranyász:

1. A törökidulás előtt az Aranyász dombon állítólag falu volt, amelyet a törökök romboltak le. Helyén a múlt században aranyat szántottak ki.

2. A törökök ástak oda el aranyat, s később a Magyarok találták meg.

3. Legjobb első osztályu termőföldje miatt legmagasabb volt az aranykorona értéke. Régen és ma is itt termett a legjobb buza. A gyakorlati életben a nép a dülőnek csak az északkeleti negyedét, az Aranyászi dombon lévő mezőt tartja Aranyásznak. Középső és délkeleti részét Békásnak, nevezi. Lapályos nedves földek, sok rajtuk a béka. A Békás területén belül volt az ugynevezett Taggazdasági major, amely a Csurgón 1940. és 1950. között működő Mezőgazdasági Középiskola mintamajorja volt. Ma csurgói Zrínyi Tsz, tanyája.

Az Aranyász északnyugati negyede az ugynevezett Avasimező.

Ezen a területen van még ma is Avas puszta, amely 1945-ig a csurgói uradalomhoz tartozott.

Délkeleti részén van a Sötétermő vasuttól északra levő része.

Z. Nagyszéli mező:

A legnagyobb kiterjedésű határrész. A csurgói határ délnyugati negyede. Szélein leghosszabban érintkezik a szomszéd falvak mezőivel. Nagy a széle.

A Gyékényes és Csurgó közötti vasutvonal mentén a Nagyszéli mező északi szegélyén közép tájon van az ugynevezett Sötétermő déli része. Ugyanez néha Feketeerdőnek is említett. Itt Festeticseknek volt valamikor fácántenyészete. A népnek nem volt szabad az erdőbe bemenni, ezért az ilyen irányu cselekvést sötét ugynek tartották, s ezért nevezték Sötétermőnek. Utoljára egy Balogh nevezetű erdésznek volt itt fácántenyészete, amit Lankócra telepítettek át.

Nadrágosmező. A Nagyszéli mező keleti felében lévő szántóföldek. Festetics gróf 1800 körül cseh kézműveseket telepített be a mai Eötvös utca korábban Cseh utcába. Ezeknek a családjuk számától függően a Nagyszéli mezőben földet adott, ők már abban az időben vászonból varrt nadrágban jártak a mezőre is dolgozni, míg a magyarok általános viselete a bő gatyva volt. A nadrágos csehek ről nevezték el Nadrágosmezőnek az általuk művelt területet.

Vasutmenti földek. A mai József Attila, korábban Lengyár utcából a gyékényesi vasuttal párhuzamosan a Nagyszéli mezőben végigvezető földut és a vasut közötti szántóföldeket említik ezen a néven.

Ujvárosi Legeltetési Társaság területe.

1. A Nadrágos mezőtől nyugatra a Berki rétek északkeleti részén minden nap kihajtott tejelő marhák és a konda legelt.

2. A községtől távol a mező rész délnyugati szögletében voltak az egész éven át kinttartott gulyák, az "Akóná" /Akolnál/.

3. Az utóbbi legelőtől nyugatra a Dombó csatornáig voltak a

Csicsókási földek, és a Csicsókási rétek. A Csicsókási földek alacsony, humuszban gazdag homokdombon voltak, melyben az állatok számára csicsóka krumplit termeltek.

2' Vadaskert.

Urádalmi vadaskert /Vadnevelő/ volt. Festetics gróf négylovas hintóval szokott arra hajtatni, az utat mindig el kellett gerblyézni, más erre nem hajthatott.

A vadaskert területéből került kiosztásra az 1920-as években a mai Zrínyi utca, majd 1960-as évek elején az ugynevezett Meller kertészkerthi részéből a mai Virág utca. A Virág utca északi végén még ma is áll a hajdani Vadaskert bejáratához épült Melle kastély. /Jelenleg a nagyközségi Pártbizottság Székháza./ A vadaskert ősi fái közül egy több százéves tölgy áll még a kastély déli homlokzata előtt a Virág utca felőli udvarrészében.

Alsók külterületi földrajzi nevei.

A Belsőség

Alsók /nyugati rész/
Csente /pataktól keletre/
Részletesebben lásd Csurgó belterületi földrajzi neveinek leírásában.

B Nagy haraszt

1 /tőle északra volt a csurgói Vadaskert. Ott régen erdőség volt, ahonnan az északi szél az alsoki mezőre "Nagy harasztot" sok száraz levelet hordott át.

2 "Nagy nevű ember arasszal mérte ki"
/a gyűjtő feltételezése/
/Kisgéczi Sándor/

C Csikósgát

Nagyharashti szántóföldek és a Malomárok /vagy Márijás patak/ közötti rét. A patak árva ellen földgátat építettek a rét mentén, s itt szokták a csikókat legeltetni. Mivel közel volt a faluhoz "oda szokták kivetni a csikókat."

/Tóth István/

D NYARKASI MEZŐ

Nyarkasi mező

"Lapos, nyákás fűvek voltak. Próbálták a vizet leereszteni rula, de még máma is tavassza, még eső után sok helyről mógáll rajta"

/Tóth István/

Belvizes, lapályos szántóföldek.

/Szalai István/

E Nagyszeli mező

Másnéven Geocigát. /Tóth István/

A berkes alacsony terület széle melletti dombon lévő mező.

"Szélkut-nak nevezik a dűlő északnyugati negyedét. A berekre hajló szélében van egy forrás, amelyből olajos zöldes víz szokott folyni."

/Szalai István/

F Sásaljai lázi

"Sásos nádos, ritkán lehetett még kaszálni"

/Tóth István/

"Régen nagy limbusos, járhatatlan volt. Még máma is vad terület".

/Kisgéczi Sándor/

"Sásalja, Sasalja nagyobb része ingoványos, zsombékos. Van benne több kisebb, kiemelkedésű dombos magaslát is. Ezeket művelik, vagy erdő van rajtuk. A határ rész keleti részében lévő dombon ma a vadásztársaságban a földjei vannak. A vadaknak termelnek rajta kukoricát, zabot. Ezt a dombot Városerföld-nek nevezték az öregeink, még mi is, de a fiatalok már nem igen tudják."

"Óregapámtól hallottam, hogy a törökök elől ide menekültek az Alsókiak. Egész falut, védelmet építettek maguknak. Titokban voltak ott. Alaguton jártak ki. Titkos utjuk volt, az Istó,

déli széle irányában a berzenczei Vártemplomig. Az Istó melletti dombok alatt is alagutakon jártak. Utjukat a török sohse tudta meg.

A Lázi rész a határrész délnyugati darabja. Ez nagy erdőség. A Dombó csatornáig nyulik le."

/Lőczy Sándor/

G Kepimező

Képi mező "Igen szép képet mutatott, bármelyrű néztük.

/Tóth István/

"Ugy hallottam, hogy ott is valamikor török falu vót."

/Kisgéczi Sándor/

"Nem Kepi-, hanem Képi mezőnek nevezzük, mert onnan bármerre nézünk, szép a kilátás. Nyugatra a Berek felé hirtelen alacsonyodik. A Berek felőli hajlatának a közepe táján van egy tisztavízű forrás, melyet Magyarós kutnak neveznek."

/Szalai István/

H Torbacsi

Torbácsi rét. "Tormás részek voltak benne."

/Tóth István/

"Kacsaringósan lehet kaszálni. Posványos rét."

/Kisgéczi Sándor/

"Feltételezhető a közelében lévő törökkori település helyek alapján, hogy a török földbirtokos /Torbacsi/ kifejezés él a mai névben.

A Torbacsi dűlőtől északra a Sásaljától délre, a kettő között volt az Alsoki Legeltetési Társaság legeltetésre használt rétje

/Adatgyűjtő/

J Király

"Legszöbbrét. Igön jó széna termött rajta"

/Tóth István/

Felvetődhetik a kérdés, hogy nem királyi birtok helyére utal-e.

/Gyűjtő/

K Pusztai

"Keveset osztottak belőle, pótlásnak adták. Jó föld."

/Tóth István/

Többek által emlegetett dolog, hogy itt a törökök előtt település volt. Kérdés, hogy nem itt volt-e a középkori egyik Sarkad település? Délről a Máriás patak határolja. Annak déli partján erős beszögélésben áll, egy patak kanyarban az ugynevezett Várdomb. Közkedvelt kiránduló hely, főleg tavasszal a rajta nyíló sok hóvirág miatt. Állítólag az 1930-as években még láttak itt téglatörmelékét és török kardot találtak. Holletét nem tudni. A vele szemben lévő pusztai helyén elmondások szerint mélyszántáskor még ma is kerül a felszínre apró téglatörmelék.

A várdombtól minden irányba szép és nagy kilátás van. Innen nyugatra kezdődik a Dráva egykori árterülete vízszintes alföldszerű jellegű rétek. Ha az erdő ma nem lenne közelben, akkor nemcsak északi, hanem déli s nyugati irányban is nagyon messze el lehetne látni. Feltételezhető ha más nem is, valami kicsi tűzjelző megfigyelői őrhely lehetett itt.

/Adatgyűjtő/

L. Kenderföldek.

Ősidőktől kezdve kendert termeltek ott.

/Kisgéczi Sándor/

"Anyósomtól úgy hallottam, hogy nem a pótlásföldek helyén volt a régi puszta, hanem itt. Alsók közpég nyugati szárnyának a lakosága a mai Kölcsey utca ősei innen telepedtek be".

/Szalai István/

M. Gyaloguti mező.

"Azért mondik gyaloguti mezőnek, mer mindig vót rajta gyalogut, a Magyarós kuthó és a réthó is."

/Tóth István/

Búruti mező-nek is nevezték, mert a gyalogut a Máris patakon vagy másnéven Nagyárkon búrún vezetett át erre felé.

Vágóhídi dűlő-nek nevezik az északkeleti szögletét. Itt volt még a mult században épített alsoki vágóhid. Mellette vezetett át az árkon az alsoki nagyut. Az árok falu felőli partján egy ősi tölgyerdő maradvány van, itt szokott a kanász deleltetni.

/Szalai István/

N Határra dűlő.

"A határra két felé mönt rá, ezért lött a neve határra dűlő."

/Tóth István/

Keleti és déli széle határos a sarkadi mező határával.

/Adatgyűjtő/

Mesterkapui dűlőkek is nevezik

/Szalai István/

O Temető alja.

"Sarkad temetője alatti lejtőn lévő alsoki szántóföldek területe.

Csentei mező.

Alsók község határának a keleti szárnya. A község bel és külterületét egyaránt az azon átfolyó kis patak választja el, amit több néven emlitenek. Északi szakaszán Sárgáti, majd Malom-Potyogói- s általában Csentei ároknak. /A Csente név fogalmának magyarázatát lásd a belterületi földrajzi neveknél./

P. Gátszeli dűlő.

"Az alsoki határ keleti területének az ugynevezett Csentei mező-ben a Potyogói malomárok keleti gátja mentén van. Az idősebb Alsokiak a Gátszeli dűlőben több kisebb területet is megkülönböztetnek így: közvetlen a mai Farkas János utca végén egykor belterületként szereplő Alsókertek, másnéven Dávidkert, vagy Dávid-peis Ander-kertnek. Ez istálló kert volt, még a 19-ik század legvégén is, sőt utolsó maradványaira még a mai 50 évesek is visszaemlékeznek. Azért építették a falun kívül egy helyre az istállókat, mert tűzveszélyesség miatt nem volt tanácsos a zsuppos házak közé építeni. Tűzvész esetén odapusztult volna nemcsak a ház, hanem a falu állatállománya is.

Az Alsó kerteket délről egy akácoshorhos, mély ut választja el a külső dűlőrésztől. A mély uton hajtották le az állatokat a patak völgyében lévő kuthoz inni. Az utat a marhák körme vágta föl s a víz hordta le a völgyben lévő árok felé.

Közvetlen a horhostól délre, a fasor és a patak szögletének a patak felőli sarkában volt Alsók 1848. előtti temetője. Helyét ma már csak a legöregebbek ismerik. Régi-temetőnek nevezik ezt a dűlőszögletet. Az 1910-es években az én gyerekkoromban még volt is pár sirdomb és siremlék, amit szántás közben kikerülgettek.

A Pusztai II. dűlő legészakkeletibb csücske Dögtemetői föld néven ismert. Ez közvetlen a Töröktemetői földek mellett északra van. A dögtemetőn az Istó vége felé haladó mély utban lévő dűlő fölött van, ma már lezárva. Jelenleg csak hevenyészett bokrokkal benőtt rogyadozó drótkerítés jelzi a helyét. Az 1950-es években az Alsokiak az elhullott állatokat itt temették el. Az Istó és a Döggút között lévő hepe-hupás területen vezetett át állítólag a már korábbiakban is említett titkos ut, amelyen a Magyarok a Török idő alatt az alsoki beregekben lévő Városerföldi rejtékhelyükről a berzenoezi Vártemplomhoz eljutottak. Az Istó több forrás által táplált völgykatlanban lévő nagyobb halastó méretű tó. Nevéről nem tudunk semmit. Legfeljebb csak találgatjuk, hogy "ez is tó" fogalom érthető a név tartalmában, mivel a dombok közötti vízvájtta völgyben tőle délebbre is egy 100-150 évvel ezelőtt lehetett másik hasonló tó, melynek helyét az 1880-as időkből készített tagosítási térkép még jelzi, de már mint száraz tavat. Az Istó vize erősen ingadozik a csapadékmeny-nyiségtől is, pontos mélységét nem tudjuk, de partja hirtelen lejt, erősen hináros, a látszata még tiszta, fürdésre használt helyein is gyakran szed áldozatokat. Manapság 8-10 vikkendező lombsátorból készített halászkunyhó található a partján.

/Adatgyűjtő/

S Teleki mező:

"Észak-déli irányban hosszan fekvő dűlő. A döggúttól az alsoki telkekig fut föl. Ezért is mondjuk Teleki mezőnek."

/Tóth István/

T Utközi mező:

"Utközének is szoktuk röviden mondani, mert két ut között van."

/Tóth István/

U Kopaszhegy:

"Kopaszhegy. Kipusztult szőlők helye, ma a déli sarkában lévő domboldalon van csak szőlő."

/Lőczy Sándor/

V Pájkai rét:

"Pajolai rétnek is szokták mondani."

/Szalai István/

"Régen szoktak arra csikókat legeltetni. Pajtáskertnek is nevezték. Lehet hogy pajta is volt ott valamikor. Az alsoki fiatalok vasárnaponként ott jöttek össze szórakozni."

/Tóth István/

W Kukagörönd:

"Sok volt benne a görönd, akárhogy is trágyázták, azon mindig nehezen fogta a kasza az ott nőtt hügyös fűjjet. A görönd az olyan, egy kicsit magasabb hely, egyébként ezek a rétek már olyan sokságnak látszanak."

/Tóth István/

Az alsoki 1880-as tagosítási térképen nem Kukagörönd, hanem Borzás.

/Adatgyűjtő/

"Kuka Békoséké volt. Ezekről nevezik Kukagöröndnek."

/Lőczy Sándor/

X Gajonyas görönd:

"Gajgos göröndöt csak ókos-ókor köhetött mögkaszáni."

/Tóth István/

"Gajonyás göröndön sok galagonya bokor volt."

/Lőczy Sándor/

Az 1880-as tagosítási térképen ugyanezt a területet Dávidrétnek jelölték.

/Adatgyűjtő/

A Gátszeli dülő déli negyedét pedig a patak parton régen ottlévő Potyogó vizimalomról Potyogói dülőnek nevezték. Az 1920-as években még megvoltak a malomnak és a gátjának a romjai, de később beültették akácással és ma már teljesen eltűntek."

/Lőczy Sándor/

Q Sás hegy.

"A nép Sashegy-nek mondja. A Dülő szögletében a délkeletre kanyarodó patakra nagyon hirtelen lejtővel végződő dombról nevezték el. A Sasdomb tetején még megtalálhatóak az 1950. körül épített katonai, esetleges védelmi célokra szánt futóárkok maradványa, és egy vasbeton bunker géppuskakilövő hellyel. A domb alatti patakon ugyanebben az időben a honvédség biz. onszági célokat szolgáló víztárolót is épített. Ma az alsoki gyerekek közkedvelt nyári fürdőmedencéje.

A domb tetejéről igen szép kilátás van a Dráva síkságára, ahol a múlt században még farkasok tanyáztak."

/Lőczy Sándor/

"Az árokról nézve olyan hirtelen mögy magasra a domb, mint a sas".

/Tóth István/

/A dülőnevek gyűjtése folyamán szerzett ismeretek alapján 1970. szeptember 29-én e valóban rendkívül szép határrészben került először szervezésre a csurgói 1-es számú iskola uttörőinek őszi nagy akadályversenyyel összekötött kirándulás/

/Adatgyűjtő/

R Puszta II.

"E helyen a törökudulás előtt falu volt. A szántáson még mindig szedhető össze téglák és cseréptörmelék. Öregapámék úgy mesélték, hogy a Csenteiek ősei innen telepedtek be a mai Alsók keleti szarványának a déli részébe, a Farkas János utcába. Ezért Csentei mezőnek is szokták nevezni.

Biztos ehhez a faluhoz tartozott a Potyogó malom is.

A falu helyétől északkeletre, az Istó déli csücskétől kicsit dél-nyugatra lévő dombtetőjét pedig Töröktemetői földeknek nevezték. Ebben volt is igazság.

Az 1930-as években valami pénzügyminisztériumi illető nyoma után kutattak Alsókban is. Állítólag Horvátországba akart eljutni. Itt Alsókban megszállt egy ismerősénél, s ennél többet nem tudtak meg felőle soha. Állítólag egymillió pengő értékű pénz és értékpapírok voltak nála, de sem Horvátországban el nem jutott, se vissza Budapestre. Valami titokzatos dolog volt az útjában. Sokakat zaklatták a családot miatta ahol megszállt, de ők azt állították, hogy rövid tartózkodás után tőlük elment. Gyilkossággal is gyanúsították a családot. Különösen gyanús volt az eset amiatt, hogy az asszony azokban a napokban valamiből sok szappant főzött, azonban a családra nem tudtak rábizonyítani semmit.

Ezen eset után pár évre, talán úgy 1935. körül valaki csontokat szántott elő a Török temetői földeken. Ezt bejelentették a főszolgabirónak, Haám Lajosnak, aki valami idegenekkel megnézte a csontokat és azok a csontváz elhelyezkedéséről azt állapították meg, hogy egy régi törökkori sír volt, amit felszántottak.

Pontosan emlékezem a helyre is, mert én is megnéztem, de azóta nem törődött ezzel a dologgal senki sem. Ugy emlékezem, hogy arccal lefelé volt fordítva a csontváz úgy hogy a fej keletre volt."

/Lőczy Sándor/

Más források szerint szájhagyományként még az hallható, hogy Lőczy Sándor által nevezett személy nem magyar minisztériumi ember hanem inkább egy Horvátországból valóban sok pénzzel ide állatvásárlás céljából átjött illető volt, aki eltűnt.

/Adatgyűjtő/

Y Pókos görönd:
"Valamikor urasági rét volt, nevét valamelyik Pókosru kapta, akinek az uraság adta."

/Tóth István/

Az alsóki 1880-as tagosítási térképen "Gajzonyás görönd" vagy "Csentei rét"

/Adatgyűjtő/

Z Csentei erdő:
"Völgyréti legelő az erdősítés előtt /Az 1880-as tagosítási térkép alapján/.

Csentei bereknek is mondják, mert a Csenteieké volt.

/Adatgyűjtő/

A' Kecskehát:

"Alsóki határ keleti felének Berzenoze külterületi határával délkeleti részen szomszédos terület. Észak-dél irányu hosszú homokdomb.

/Adatgyűjtő/

"1870-es években osztották ki zárt kerteknek, homokos, dombos legelő volt, apám aranypénzt adott a esősznak, aki mérte, hogy jó helyen jelöljön ki neki. A Berzenoze felé menő köves uttól jobbra-balra a domb teteje tiszta futóhomok volt, ide akácát ültettek".

/Berkes Mihály/95 éves/

"Disznót, marhát, kecskét tartottak ott. Festetics grófé volt, aki később kiosztatta. Valamikor 80- körű."

/Tóth István/

"Ma Kishomoki szőlőhegynek is ismerik az 1965-ös térkép nagyobb részt csak "Zártkert"-nek jelöli, Kecskehátnak csak a dombvonulat déli negyedét.

/Adatgyűjtő/

Alsóirtás a déli csúcsra. Alatta lévő berek pedig a Csepregi berek. Bokros, füves, sásos rét, kisebb facsoportokkal."

/Szalai István/

Benno száraztó: Kecskehát délnyugati lejtője alatt csatornákkal lecsapolt lapály, valószínű korábban a mai Istóhoz hasonló tó lehetett.

Zsellérek legelője: /1880-as térkép alapján/. A zártkertek keleti ~~kezkeje~~ lejtője alatti rét, melynek déli vége táján a domboldal bevágódásában van az ugynevezett Bognárkut. Attól a falu felé egy másik gödörben a Borjúk kutja. Itt szokták a borjúkat delectetni, mert azokat a marháktól külön őrizték.

18 napos földek voltak itt ezen a tájon, 18 robotot kellett érte dolgozni.

/Lőczy Sándor/

8 napos földek, 8 nap robotól kapták a nevet.

/Zakócs Sándor/

Megjegyzés: A 18 illetve 8 napos robotos földeket illetően nincs már egységes hagyományi állásfoglalás. Tökéletes pontossággal adatközlőim a helyet sem tudták biztosan meghatározni, csak hozzávetőlegesen.

/Adatgyűjtő/

B' Gyurina domb:

"Valószínű ez is 18 napos földek dűlőjéhez tartozott "Gyuri na?" biztatással nógattak valakit a munkára. Szőlővel beültetett domboldal. Keleti szögletében a már említett Borjúkutja nevű forrás, nyugati oldalán pedig a Hidegkut nevű forrás van. Ennek a különösen jó hideg egészséges ivóvize van."

/Lőczy Sándor/

C' Kereszt megyei dűlő:

D' Csalahegy:

"Csálja az embör szömét, mert ahány helyrű nézi, annyi képez mutat. Mindig más és más."

/Tóth István/

E' Gyóta:

"A berzenczei Országut mentén lévő része a Rektorföld. Ez később homok kitermelő hely lett, ezért ma Homokáiónak iskerik. Ettől északra voltak a Lelkészföldek. Az utóbbi időben itt is homokot termeltek ki. Homokbányáknak nevezik.

Tovább Keleti gyóta, majd Nyugati gyóta dűlőrészek vannak. A megkülönböztetés a közöttük lévő ut miatt.

Bálintharaszt: Gyóta- Csalahegy és Keresztmegyei dűlőnek a ~~XXXXXXXXXX~~ szentái uttal határos végét nevezték Bálintharasztnak.

Valószínű ezért, mert az ut túloldalán, északra erdők voltak s az északi szél a száraz levelest az előbbi dűlő erdőhöz közeli végére hordta.

A Bálintharasztnak az ut mentén keleti irányban lévő szomszéd földek a Sarkadhoz tartozó mezőréss /Körülbelül 15 hold/, amit a gróf a Sarkadiaknak határkiegészítéssel adott.

A Gyóta névre nem hallottam magyarázatot."

/Lőczy Sándor/

F' Pusztakert:

A névre külön mondat nem ismerünk. Lehetséges, hogy valamikor az-ittlévő malmon kívül itt is volt település.

Nyugati végén, a szentái és a berzenczei ut elágazásánál volt régen egy malom. Az utolsó a Radovits féle malom volt amelyet az 1920-as években Botgyárrá alakítottak át. A Botgyár 1944-ig az ország egyetlen kampósbot, esernyőnyél gyártó üzeme volt. Áruiról külföldön is ismerték.

A Pusztakert ma inkább Botgyárkert néven ismert.

Kiserdő: A dűlő szentái úmentői része a botgyár felőli végében szokott legeltetni a osentei kanász.

Az állami elemi iskolából madarak és fák napján, minden év májusában a Kiserdő tisztásaira szokták kihozni tavaszt Unnepelni a gyermekeket. Ezeket a kirándulásokat az állami elemi iskolában évtizedekig tanítók Hőke Irén igazgatótanító és Hőke Erzsébet tanító vezették be.

A Pusztakert dűlő legkeletibb csücskében van az alsóki Ujtemető. 1850-es évektől.

G' Gyertyános:

Valamikor biztos gyertyánfa erdő volt a helyén. Ma szántóföld.

/Adatgyűjtő/

H' Közép dűlő:

Szántóföld.

J' Goristavai dűlő:

K' Gyótára dűlő.

Keleti határán dél felé haladó dűlőut. A Gyótai dűlő végénél éri el a szentái nagy utat. - Utja Gyótára dűl.

/Lőczy Sándor/

L' Cseri erdő:

Alsók északkeleti határrészének több nagy parcellából álló területe.

Nyugati területe az 1880-as tagosítási térképen "Elkülönözött polgári legelő és erdő", ugyanez az 1965-ös térképen: Alsóki erdőbirtokossági terület. /Ez a terület a birtokosság tulajdona volt, a tagoknak a területből csak részarányuk volt.

Középső parcella a Cseri erdő /ugy az 1880-as, mint az 1965-ös térképen egyaránt/. Neve valószínű a cserfával kapcsolatos. Keleti területek korábban gófi erdők voltak. Ezen vezetett át Iharos és Berzence közti postaut. /Az 1880-as térkép alapján/.

/Adatgyűjtő/.

H' Márton széli mező:

Márton széli mező. Az utóbbi formában, széli mezőnek jelöli ugy az 1880-as, mint az 1965-ös tagosítási térkép.

Ez a terület az alsoki határ keleti szárnyának a Sárgáttyai árnyakon túl a csurgói határral szomszédos része.

"Azért márton széli, mert amikor kiosztották, akkor valamki Márton nevezetű illető kapta a szélit."

/Lőczy Sándor/.

Kiegészítés, az alsoki birtokrészletezési előrajzon és kimautatáson feltüntetett dűlőjelölésekhez:

- Határ: Az alsoki mező északkeleti szárnyának a déli szegélyén, a szentai ut és a Sarkadhoz tartozó Homoki mező közötti nyugat-kelet irányában hosszan és keskenyen húzódó tábla. /Az 1965-ös térkép alapján/

/Adatgyűjtő/.

- Legelőre dűlő: Az 1880-as tagosítási térképen, a Pájkai-, Kuka- és a Gajgonyási-görönd réti dűlők és a Potyogói árok közötti terület.

Az 1965-ös térkép nem jelöli névvel, bár 1919 utáni rétosztástól a mai napig Poletár rét-nek nevezik, a korábbi un. Legelőre dűlőt.

/Szalai István /.

Sarkad külterületi földrajzi nevei.

/Alsoksarkad, illetve Csurgósarkad/

- A Sarkad falu belsőség.
Részletesebben lásd Csurgó belterületi földrajzi neveinek leírásában.
- B Téglaszini dűlő.
"Téglát vetettek ott. A sarkadiak onnan épültek."
/Tóth István/
"Fenekoser-nek nevezik a dűlő déli részét, ahol olyan mély téglaegető gödrök vannak, hogy még ember és fulladt bele".
/Szalai István/
- C Csonka dűlő:
"Csak egy darabig vót dűlője".
/Tóth István/
"Rövid fűdek. Régen a temető mellett nem vót dűlő csak mostanában járnak ott le a régi Csonka utra."
/Szalai István/
- D Halasi dűlő:
"Nagy tó vót ott, oszt még halak is vótak benne."
/Tóth István/
"Lapályos lefolyástalan terület".
/Szalai István/
- E Nagy uti dűlő:
"Dűlője össze vót kötve Gólával".
/Tóth István/
"A Nagy uti dűlő nyugati oldala mentén vezetett a gólai ut."
/Szalai István/
- F Régi temető:
"Török időben, vagy még előtte vót itt a Sarkadiaknak temetője. 8-10 hód lőhet."
/Tóth István/
- G Pusztá:
"Itt vót a régi Sarkad."
/Szalai István/
Különösen érdemes figyelni itt a szomszédos dűlőnevekre: Régitemető, Pusztá, Káposztási rétek stb.
/Adatgyűjtő/
- H Ropifai dűlő:
"Igen sok lopós került bele."
/Tóth István/
- I Párhomoki dűlő:
"Olyan vót, hogy párja nem vót a homokos főgyének."
/Tóth István/
- J Potyogói dűlő:
"A Potyogói malom közelségéről nevezték el. Északi részében

volt a Vakgyura sűrű. Ennek pedig az északkeleti csücskében van a régi sarkadi dögtemető, melyet 1940-es években szüntettek meg. Tovább északra, a kocsiuton túl voltak a sarkadi ólaskertek."

/Szalai István/

K Malomhegy:

"Ott vót egy kis vizimalom, ahol az a kis esés van hirtelen lejtő a patak felé, olyan kis kotyogós malom vót."

/Tóth István/

"Kiskerti berek. A Malomhegytől délkeletre fekvő, térképileg Alsokhoz tartozó terület, de lényegében a sarkadi Káposztás rétek folytatása. Ervei dőlőnek is nevezik."

/Szalai István/

L Káposztás rétek:

"Régi település kertjeinek a helye."

/Szalai István/

M Égések:

"Amíg a Dombót /csatorna/ meg nem építették, addig igen erős volt a nádasodás és a sásasodás. Hogy a farkasok ne tanyázhassanak bennük, száraz időben le szokták égetni."

/Tóth István/

N Hosszu fétek:

O Körtefai dűlő:

"A Gólyai nagy ut mentén sok körtefa, máshol almafa volt s ez a terület a körtefás utszél nyugati szomszédja."

/Szalai István/

P Pániskert:

Pánoskert:

"Lapályos rét az ugynevezett Várdomb délkeleti és keleti szomszédságában lévő terület."

/Tóth István/

/Szalai István/

R Henczeg:

"Henczig-en hencgettek akik ott tudtak szántani. - Emönök Hencikre mögszántani! - Emész Hecikre hencögni? - szokták mondani."

/Tóth István/

"Dombos, nehezen szántható terület."

/Szalai István/

S Kenderföld:

"Jó réti talaj, melyből gazdánként 300-400 □ öles területeket használtak régebben kendertermelésre. Ma már csak páran termelnek. Rétföldnek is nevezik."

/Szalai István/

"Nagy réti föld" Az 1864-es tagosítási térképen

/Adatgyűjtő/

T Rácerét:

"Valamikor itt szoktak legeltetni a rácook."

/Tóth István/

"Halasi rétek" Az 1864-es tagosítási térképen. Nagyon keskeny kis területű felosztással.

/Adatgyűjtő/

- U Kisrét:
 "A Sarkadi Rezula melletti jó fűjű rét" Hogy a jóbu is gyusson
 ebbü mindenkinek csak kicsit attak."
 /Tóth István/
- V Nagyrét:
 "Ma a legjobb rétek vannak itt, háztájinak van kiadva."
 /Szalai István/
- W Kálmán láz:
 "Kámáláz. Valami Kálmán vót aki kimérte, osztály lázba vót,
 be vót rugva". /?/
 "Nagyon rossz erősen sásos rétek."
 /Tóth István/
 /Szalai István/
- X Három domb:
 "Sarkadi berek. Nevét a rajta lévő három dombról kapta"
 /Tóth István/
 Az 1864-es tagosítási térkép szerint:
 Északkeleti része ugynevezett Piriska és Kövecses területeket
 kivéve mind erdőség. Nyugati középrésze "Gyékényesi Erdőből",
 délkeleti negyede pedig "Lankóci erdőből" beirással van je-
 lölve. A három domb megnevezés még nem szerepelt.
 Birtokrészletezési előrajz az egész területet együttvéve "Három
 domb" névvel jelöli. H
 Az 1965-ös tagosítási térkép ugyancsak három dombnak jelöli,
 de már erdő az 1864-es területnek mindössze csak 1/6-os része
 a többi rét.
 /Adatgyűjtő/
 "A Három domb határrész közepén egy dűlő vezet végig attól
 nyugatra a Dombó csatornán túl van a Piriska rét , majd attól
 délre a Rezulai rét.
 A dűlőtől keletre, a Dombó csatornán túl van a Kövecs rét, utána
 a Gólai dűlő és a Kövecs domb, ahonnan régen kavicsot szoktak
 bányászni."
 /Szalai István/
- Y Köves rét:
 1864-ben legelőként van feltüntetve.
 Birtokrészletezési rajzon már Kövesrét.
 1965-ös tagosítási térképen: Kövesrét, mint a Sarkadi Közbirto-
kosság területe.
 /Adatgyűjtő/
 "Kavicsos terület"
 /Tóth István/
 1965-ös tagosítási térképen a Kövesréttől nyugatra lévő erdő
 a Sarkadi Erdőbirtokosság területe.
 /Adatgyűjtő/
- Z Cserti láz :
 Az 1864-es térkép szerint a Hosszurétekhez tartozó terület.
 Birtokrészletezési előrajzon Cserti láznak van feltüntetve,
 a Hosszu rétek Dombó csatornán túli szomszédságában.
 /Adatgyűjtő/
 "Valami Cserti volt az indítványozója, hogy neki ez köll."
 /Tóth István/

"A 8 napos robot eltörlése miatt felkelést szervező Csertiről neveztek el". /?/

/ Zakócs Sándor/

- Homoki mező:

"Az alsóki határ keleti szárnyának a déli szegélyén a berzenczei határ mentén. Körülbelül 96 holdas homokos terület. A berzenczei határból a sarkadi mező kiegészítésére osztották a Festetics birtokból 1870. körül"

/Lőczy Sándor/

"Sarkad II. Rész adóközségnek birtokrészletezési vázlata" alapján 96 hold 102 □ öl. Homoki mező.

/Adatgyűjtő/